

Сътрудничество семейство-училище¹

Доц. д-р Траян Попков
ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград

Във време на промяна

Семейството и училището. Две основни институции във възпитанието и формирането на личността. На фона на безспорното им значение при едно що-годе внимателно наблюдение или поне малък педагогически опит (учителски или родителски) не е трудно да се установи, че в нашите, български, условия връзките между тях са твърде често напрегнати, а нерядко и накъсани или въобще несъстояли се. Въпреки добрите изключения! А причините?

Икономически. Разрухата в икономиката и обедняването на населението след промените в последните две десетилетия поставят голяма част от семействата в критична ситуация относно осигуряване на минимални жизнени стандарти. Несигурните и недостатъчни доходи за издръжка на семейството принуждават родителите да търсят повече от една работа, което е за сметка на времето за семейството и децата. Несигурни, уморени и изнервени, те остават без сили, за да осмислят промените около себе си и да могат да намерят верни подходи за възпитанието на децата си и за взаимодействие с училището в името на успехите им.

Отсъствието на значима по численост и икономическо влияние средна класа има сериозна последица за образованието, доколкото то трудно легитимира себе си чрез възможностите, които масово дава на хората за икономически просперитет. Това означава, че за голяма част от тях недоверието в силата на образованието има видими емпирични основания, а от тук – за недооценяването му.

Ценностна криза. Раздялата с уравновилковката, политическите и гражданските ограничения и икономическата недоразвитост на социализма се оказва „твърд” скок във водите на модерния (и пост-) капитализъм. Ценностите и нормите на това общество нито се дават наготово, нито се усвояват лесно и по учебник. Така със стар манталитет бавно и трудно се изгражда духа, етоса, на новите институции, включително училището и семейството и взаимодействието между тях.

¹ Публикувано в сб. „Личностно развитие на учениците в съвременното общество” (том V). Бл., 2011, с. 17-34.

Поколенчески противоречия. Постмодернизмът сблъска поколенията на тези, които вярваха и следваха етиката на идеалите (родина, труда, чест, дълг, приятелство и др.) с новите поколения, които не вярват в идеали, а преследват потреблението, насладите, лукса и то на мига (Липовецки, 2005). Макар че сред ценностите на тези поколения любовта е обявена за високо ценена, а тя е особено важна за възпитанието на децата в семейството, разминаването в ценностите на поколенията е своеобразна висока социална и педагогическа бариера.

Новите условия у нас формират нови социални класи – на излишните и ленивите – ниско образовани и не желаещи да се включат в социалния организъм (Мирчев, 2008). Последниците са сериозни: отпадане от образователната система, ниски културни и образователни аспирации и постижения, затруднено социализиране, рискове впоследствие при културната, трудовата, семейната и родителска реализация.

Институционална криза – и за семейството, и за училището. *Семейството* днес е сериозно разклатено. Сблъсъкът на индивидуализма с любовта в консуматорската и сексуализирана култура на постмодерността има за последица нарастване на нестабилността на семейството, респ. увеличаване на разводите, бягство на децата от родителите, изоставане от тях на деца и др. Семейството престана да е трудова единица, но стана по-силно ориентирано към децата, потреблението и секса. На фона на силното влияние на масмедията, на стреса от съвременния живот, на занижения социален контрол, тези процеси не водят, със сигурност в масовия случай, към повишаване на педагогическата култура на родителите, към изграждане на по-трайни междучовешки привързаности у подрастващите, или пък към насърчаване у тях на стремежи за образование. Безусловната родителска обич – често на декларативно равнище, колкото и да е значима, ако не е съпроводена с условната и с реален родителски пример за ценностна отдаденост и стабилност, не води до изграждане на важни социални качества.

Училището като институция също е в криза. То не е единственото място, където се усвояват знания и се формира социална и „технологична етика“ (по Е. Ериксон). Учителят вече не е безспорната фигура в него. Самото знание е проблематизирано. От училището сега се очаква не само да „предава“ знания, а да гради култура: на мислене, на проблематизация, на използване на знанието, на самообразование, на изследване, на социални взаимодействия и привързаности.

Доверието в отношенията между семейството и училището също е разклатено. В масовата практика у нас двете институции спорадично и сякаш без желание контактуват, но едва ли си сътрудничат. Училището и семейството се движат по различни орбити. Бавно и мъчително се утвърждава социално-гражданското участие в живота на училището (Петров, 2003), семейството трудно се отваря за такова участие.

Гражданска криза. Капиталистическото развитие, по пътя на което върви България, още не е автоматично равнозначно на гражданско развитие, а само една възможност за това и за изграждане на гражданско общество. Развитието на същото обаче се сблъсква поне с три важни препятствия. Първото е инерцията на етатизма, донякъде наследен от близкото минало, а донякъде и удобен: начин на мислене, който възлага отговорностите за организацията, регулирането и протичането на социалните отношения на държавата. Попаднало в този мисловен коловоз, обществото удобно приема, че за сътрудничеството семейство-училище отговорност и грижа има държавата, в лицето на държавното (общинското) училище и учителите в него. Второто препятствие се крие в характеристиките на постмодерността, сред които е индивидуализмът, потребителството, недоверието, обратно – недостигащото сътрудничество каквото и да е то, изисква доверие и признаване на ролята на общите интереси и цели. Третата причина се крие във вече коментираната социално-икономическа криза, която духовно опустошава значителна част от родителството и учителството, защото за големи групи от хора под въпрос е поставено задоволяването на първични потребности като храна, облекло, жилище. В тази криза учителството се оказва недооценено и духовно, и материално.

Сериозните сътресения, които изпитват семейството и училището, не изместват общия интерес на двете институции да изградят нормални връзки и сътрудничеството. Родителите – защото става въпрос за настоящето и бъдещето на децата им, ценност с безспорен приоритет. Учителите – заради професионални задължения, професионална етика и гражданска отговорност пред себе си, пред своите деца и пред обществото. Новите условия правят това сътрудничество по-сложно и по-трудно за реализиране, но и разкриват нови възможности пред семейството и училището. В този смисъл тук се разглеждат някои от възможностите за сътрудничество между семейството и училището, който на първо време са мислени с оглед на началния етап на основното образование, но принципно могат да се реализират и в по-горни степени.

Цел и функции

Сътрудничеството на семейството и училището е социална необходимост, а също и за двете институции. Обществената необходимост най-общо е в това, че те са първите и основните институции, в които става социалното възпроизводство. В тях хората се изграждат като личности от най-ранна възраст, при това във време, което е най-благоприятното за индивидуално развитие. За двете институции сътрудничеството е значимо, доколкото дава възможност да допълват силните си страни във възпитанието и развитието на подрастващите и да неутрализират свои слабости, с което се получава синергетичен ефект, т.е резултатът от взаимодействието между тях е повече от обикновена механична сума на (евентуално) отделните им постижения. Необходимост е най-вече за подрастващите.

Смисълът на сътрудничеството семейство-училище (смиловата цел) е да се създаде такава среда, която е най-благоприятна за стимулиране и насочване на индивидуалното и социално развитие; среда, която е нормална за радостен, щастлив и обогатяващ детето, родителите и учителите живот. Това сътрудничество по своята същност не е външно поставена цел за всяка една от институцията, а следствие от присъщите и основни техни дейности, цели и принципи на педагогическия процес. Ето защо неговото развитие и обогатяване е равнопоставена грижа и отговорност на двете страни.

Погледнато от този ъгъл провалите в разбиранията за сътрудничеството и при реализацията му не са вина само на едната страна, а по логиката на естатичното мислене – на училището. Но училището има особено предимство и отговорност – неговите дейци имат професионалното знание и компетентности да бъде организираща сила в сътрудничеството със семейството и родителите.

По отношение на училището и сътрудничеството принципно могат да се срещат три типа родителски позиции (Сермяжко, 2003: 85):

- ♦ Приемане на училището и готовност за сътрудничеството, подкрепа и участие в него;
- ♦ Неутралност, пасивност и равнодушие;
- ♦ Поставяне под съмнение на правилността на дейността на училището (конкретно такова или по принцип) и/или учителите, конфликти с учителите и нежелание за сътрудничество.

Причините за заемане на подобни позиции, динамиката им, управленското и педагогическото им преодоляване, за съжаление, са една слабо изследвана област.

Какви са функциите на сътрудничеството училище-семејство? С оглед на целите и задачите, които стоят пред отделните дейности, в които се реализира това сътрудничество, могат да се разграничат няколко основни функции.

Информационна. Тя има за предмет взаимно осведомяване и опознаване на двете страни. Училището чрез учителите и другите свои представители информира родителите за себе си (за устройство, мисия, цели, правила, организация на дейност, учебно съдържание, учебни пособия и пр.), за образователното и възпитателно развитие на учениците и за проблеми в него, за предстоящи задачи, за очаквано от страна на родителите съдействие и др. От своя страна родителите информират учителите, и училището като институция, за очакванията си към тях: а) за очаквани подходи към децата им; б) за резултатите, които искат те да постигнат, в) за разбиране и подкрепа от страна на педагозите и т.н.; г) за особености на своите деца и възпитанието им в семејството (интереси и наклонности, умения и слабости, характерови особености и проблеми, които те срещат или за които родителите подозират).

Конструктивна. Предмет на тази функция на първо място е формирането, обогатяването и развитието на педагогическия мироглед на родителите, подобряване на педагогическата им грамотност и култура. Тя има измерение и в обогатяване на знанията и опита на учителите, в усвояване на компетентности за привеждане на знанията си на езика на практиката на други съубекти (родителите) на възпитание, както и за разбиране на учениците и родителите им.

Реализира се основно чрез педагогическа просвета и практическо обучение. Функцията се изразява в дейности като:

- ♦ разясняване на определени елементи от системата на обучение и възпитание в училището и конкретни начини, средства и форми за взаимодействие с него, респ. за оказване на помощ на училището като институция и учителите;

- ♦ запознаване с основни положения на семејното възпитание (цели, стилове, методи, средства, типови грешки и възможности за преодоляването им);

- ♦ обучение на родителите на конкретни похвати, техники и средства за педагогическа работа (обучение и възпитание на подрастващите) в семејството;

♦ оказване при необходимост на „спешна методическа помощ“ (съветване на родителите по даден клас от проблеми или конкретни такива как да бъдат разрешавани – при конфликти, наркотици, девиантно поведение и пр.).

Косвена проекция на тази функция е и професионалното развитие на педагозите, доколкото то е свързано с успешно пречупване на очакванията и изискванията на родителите през педагогическите закономерности и тяхното претворяване и интегриране в съответни технологии.

Социална. Взаимодействието училище-семејство има отражение и на равнище общество, т.е. конкретна социална общност, пред която двете институции легитимират дейността си чрез даване на публичност на получените резултати от обучението и възпитанието на подрастващите и чрез сътрудничеството им. Друга страна от тази функция е да се привлече обществеността към повече внимание и усилия за обучението и възпитанието на подрастващите (в семејството, в училището, в конкретната социална среда), включително и за преодоляване на техни девиантни прояви. Иначе казано – да се напредва в педагогизирането на конкретната социална среда и общност. Аспект от функцията е социализирането на подрастващите, интегрирането им в средата и тяхното индивидуално припознаване от същата като личности и индивидуалности. Чрез общественото признание на взаимодействието семејство-училище подрастващите оценяват от друг ъгъл както значението на образованието и ролята на институцията училище, така и значението, което им се отдава в обществото и което пряко ги засяга.

Бариери и ползи

Бариерите пред сътрудничеството са естествен резултат от сблъсъка на двете институции, които, въпреки че имат общи ценности, се градят с различни средства, по различни начини и имат различни функции. Признаването на тези бариери е от значение за тяхното изследване, за отчитането им и за търсенето на оптимални начини за преодоляването им.

От страна на *родителите* бариерите могат да са резултат на предубеждения, които се отнасят до това, че класната стая е „царството на педагога“ и родителите не са подготвени и компетентни както за критична оценка, така и за сътрудничество и помощ на педагогика и училището. Неяснотите относно нормите и правилата в институцията също са бариера. Има родители, които си мислят, че не са достатъчно образовани, че

нямат влиятелна социална позиция, че нямат интересна професия или сериозни доходи и няма какво да предложат на училището в едно равноценно сътрудничество. Някои родители също така могат да се чувстват неуверени в намеренията на училището и педагозите. Те могат да се притесняват за това дали наистина са желани и добре приети, дали учителите не ги възприемат като досадни наблюдатели и критикари, дали педагозите не се отнасят с недоверие към компетенциите им, дали учителите не се страхуват от външна намеса в професионалната им дейност.

Срещат се и родители, които имат по предубеждения негативно отношение към училището и образованието, към труда на учителите и подходите, които използват във възпитанието и обучението.

Учителите също изпитват своите притеснения и една част от тях не са открити към сътрудничество със семейството. В едни случаи тези притеснения идват от социалната позиция и статус на родителите. Могат да имат в основата си недоверие в родителските намерения и подценяване на техните ресурси за сътрудничество. Възрастовите и поколенчески различия също се оказват фактор, който създава препятствия (особено при младите и недостатъчно опитни учители). Съмненията на учителите в собствената професионална подготовка относно това сътрудничество също са от значение, както и скептицизмът (принципен или породен от опита) в неговия ефект.

Ползите за *семейството* от сътрудничеството се изразяват в ред „придобивки“ (SbS1, 2000: 35-36; SbS2, 2000: 78-80; SbS3, 2000: 95-104; Българско школо) като: по-добро опознаване на детето в неговата естествена среда; научаване на теоретични знания за детското развитие и усвояване на практически полезни педагогически умения; опознаване отвътре на учителите и училището с изискванията, организацията, съдържанието на дейността; изграждане на доверие в педагогическия екип и училището; усвояване на полезни и приятни за родителите знания и умения. Децата в семейството също са „бенефициенти“ от това сътрудничество, доколкото изграждат по-високо доверие в родителите си и учителите, променят отношението си към образованието и училището, което пък им се връща като полза по логиката на символната интеракция.

Относно *учителите и училището* ползата от сътрудничеството със семейството е в това, че се научава от първоизточника информация, която е от полза за индивидуализиране и диференциране на педагогическия процес съобразно особеностите на подрастващите; учителите се научават на начини и форми за използване на помощта на

родителите; учителите се научават по-добре да разбират учениците си, тяхната среда и семейно възпитание. Това сътрудничество „работи“ за изграждане „символен капитал“ – издигане на авторитета на училището и учителите, превръщането на училището в „марка“ сред обществеността. Важна е материалната и духовна полза – във формата на труд, материални дарения или финансово спонсорство; удовлетворение и признание от работата в полза на подрастващите и местната общност.

Форми на сътрудничество

Тяхната педагогическа същност е в това, че те представят външната страна на организацията на сътрудничеството на училището и семейството. Те имат значение, защото представят организационна завършеност и разпознаваемост на дейностите по това сътрудничество, типизират ги и спомагат за тяхното управление. Въпреки че много от тях са издържали значителна проверка на времето и са устойчиви, тяхното съдържание се променя. Разбираемо е също така, че формите на сътрудничество се променят и обогатяват, отразявайки променените условия и цели, които преследва взаимодействието между двете институции.

Формите на сътрудничество между семейството и училището, с известна класификационна условност и опростяване, могат да се представят според решаваните основни цели и съдържанието им. Те могат да бъдат разглеждани от позицията на родителите, но и от позицията на учителите. Анализът, който следва, е съобразен повече с позицията на учителите.

Форми, ориентирани към информационната функция

1. Съобщения до родителите. Те имат за цел да поддържат непрекъснато общуване между двете институции и да подхранват доверието между тях (SbS1, 2000: 30). Те държат родителите не само информирани и съпричастни, но и отговорни към живота на училището. За децата те са знак за взаимодействието между двете институции и значимостта, която имат за тях, те са символ на детската ценност.

Съобщенията до родителите могат да бъдат *неформални* и *формални*. При неформалните учителят от свое име осведомява родителите за някакви постижения на детето в училище, за нови сръчности и умения, които то е показало. Те могат да съдържат благодарност към семейството или близки на детето хора, за съдействие и помощ оказана на учителя и училището, а могат да бъдат и покана за среща в училището.

В тях се включва също така и подкана за споделяне на родителските очаквания към училището, но също така и очаквания на учителите за сътрудничество от страна на родителите.

Неформалните съобщения могат да бъдат периодични (примерно в края на периода на ограмотяването в първи клас, в края на учебния срок, сред входящ контрол и пр.). Други от тях са ориентирани около някакви значими за детето, класа и училището събития от рода на празника на училището, отбелязване на рождения ден на детето, вътрешноучилищни или публични изяви на учениците.

Формалните съобщения излизат от името на училищното ръководство и/или съвместно с родителски комитети и най-често се отнасят до задължения, които то носи пред родителите и учениците, респ. отговорностите на същите. Например училищното ръководство, или пък класният ръководител, отправя покана за обща/класна родителска среща. Вид формално съобщение до родителите е писането от учителите на рецензии върху ученически работи, с които следва да се запознаят родителите (уверение за това може да бъде подписа на родителя под рецензията – но не коментар върху рецензията!). От този род са учителските коментари за впечатленията от работата на детето, писани в бележника – безпричинно отсъствие от училище, неподготвени домашни работи, поведение спрямо учители и ученици и др.

Съобщенията до родителите могат да се отправят чрез децата (информационни писма, покани до родителите, бележки в нарочно определени тетрадки/бележниците и др.), по телефона, чрез електронната поща. Таблата за съобщения са също удачно средство за реализиране на тази форма, но те са подходящи най-вече за родителите с деца в детската градина и първи клас, на които непременно им се налага да влизат в сградата на детската градина/училище. Съвременните информационни и комуникационни технологии (ИКТ) позволяват да се създават виртуални места (табла) за съобщения за родители чрез сайта на класа (Георгиева, 2010) или на училището, блогове (Николова) или платформи, предназначени за социални мрежи от рода на Facebook или Twitter.

2. Бюлетини. Те имат информационен характер и са насочени основно от училището (паралелката) към родителите. Най-често съдържат информация, която е за състоянието на паралелката/класа (социалнопсихологически климат, социометричен статус и др.) както и за извършеното в училището за определен период. Те включват още

указания за работа на родителите в къщи по определени учебни теми или обучителни и възпитателни проблеми (конструктивна функция). Част от съдържанието на бюлетините е полезна информация за педагогически публикации по определени теми (книги, вестници, списания, ресурси в Интернет). Благодарствените писма или адреси до родители, спомогнали за работата на училището и/или на паралелката (класа) също намират място в бюлетините.

По хронологичен критерий бюлетините могат да бъдат месечни или срочни; да съпътстват началото на учебната година или края ѝ, респ. края на учебния срок.

Бюлетините също се различават според носителя – на хартиен или на електронен. Що се отнася до информирането на родителите относно оценки и успех, съществува роден опит с ползването за тази цел на т.н. „електронни дневници“, при които е важно редовното поддържане на информацията в тях (<http://cyb3r.icnhost.net/shyne/>).

3. Посещения по домовете. Тяхната задача е на основата на откритост и познаване на учителите на семейството, на условията (материални, културни и социалнопсихологически), при които расте и се развива личността, да се изгради доверие и разбиране между двете институции. Същите са предпоставка, за да се постигне съгласуване на педагогическите усилия и изграждане на реална взаимопомощ в името на подрастващите. Посещенията дават информация за педагогическия потенциал на семейството (познания за детето, за обучението и за възпитанието, стил на семейно възпитание, резултати); за педагогическите му намерения (цели, очаквания, представи за бъдещето на детето); за семейството и мястото на детето в него (центрирани съм детето семейства, към възрастните или споделена центрация); за помощта, която може да се очаква от него или да му се оказва.

Посещенията по домовете не могат и не бива да бъдат натрапвани, затова е важна подготовката им, включително мотивирането на родителите да се отзовават на тях. Организацията им предполага съгласуване на графика за посещения със заетостта на родителите и готовността им да приемат учителите/възпитателите на децата им.

Важно е по време на посещенията учителите да са достатъчно полезни за семейството и детето. Това се реализира по различни начини. Например: родителите на място се запознават с учителите; научават педагогическите им цели и изисквания; получават информация за учената програма, учебното съдържание и организацията на учебния процес; информират се за помощта, която се очаква да окажат на децата си; запознават

се с поведението и успеваемостта на детето си в училище; осведомяват се за трудностите, които има с усвояването на учебното съдържание или в социалните отношения; научават повече за начините на контактуване с учителите.

Посещенията са от полза и за учителите: информацията от теренните наблюдения им помага да развият концепциите си за подрастващите, по-добре да разбират промените в средата, по-ясно да включват наученото в конструирането на педагогическия процес в училище.

Тези посещения в едни случаи предхождат постъпването на детето в училище, началото на съответната учебна година или през учебно време. В други случаи те са планови и наложени от обстоятелствата.

Форми, ориентирани към конструктивната функция

1. Консултации и семинари. Те имат двойко значение: родителите да бъдат подпомогнати (запознати, посъветвани, да участват в беседа) от професионалисти-педагози за участие в определени сфери от дейността на училището и класа/паралелката както и да участват пълноценно в обсъждането на важни въпроси за възпитанието и обучението на децата им. Във втория случай им се признава статута на пълноценни и надеждни консултанти за учителите и училищното ръководство.

За да бъдат полезни консултациите/семинарите е от значение те да бъдат тематично и времево определени – да имат поставена ясна тема и определено време (начало, продължителност). Водещият педагог-специалист следва да бъде добре подготвен и конкретен по темата. Конкретността се постига като той илюстрира и подкрепя обсъжданата тема с материали от живота на училището или на класа/паралелката. Полезно е да се използват данни за успеха по определени предмети, от проведени входни изследвания на равнището на подготовка, или от контролни/класни работи. От значение е убедителността на съветите, доказателствата в полза на предлаганите решения. Особено се цени в постмодерната ни ситуация откритостта за други мнения, за дискусия, способността за споделяне на човешките притеснения и на загриженост за бъдещето на подрастващите.

Обучаващият характер на консултациите и семинарите се засилва, ако в тях се демонстрират начини и техники за справяне с определени проблеми (например, техники за общуване в семейството; методи и средства за контролиране или стимулиране

на детето; начини за привличане му към труд, спорт, за развиване на познавателни интереси, хоби и пр.).

Място на осъществяване – в училището, извън него на обществени места, при „случайни“ срещи с родителите. Медии: провеждат се консултации по телефона (в уречено време или при екстрени ситуации), чрез електронна поща, чрез блогове.

2. Родителски срещи. Те са традиционна, но често оспорвана форма на взаимодействие на училището и семейството. На родителските срещи се прави *общ преглед* на дейността на училищния клас/паралелка за определен период от време. Критиката към тях обаче най-често се отнася до съдържанието им. Родителите намират, че то е твърде стереотипно и се свежда до формални и неинформативни констатации за успеха и поведението на учениците, общи и емоционални хвалебствия и по-често – оплаквания от учениците или от условията на работа; недостатъчно време, за да се отдели внимание на всеки от родителите (Барутчиева, 2007); формално отчитане на състоянието само на учебната дейност и нищо не се коментира извън нея и др. Учениците, особено от по-горните класове, също не са позитивно настроени относно смисъла и ефекта от тях („Вече в нашия клас понятието "родителска среща" не съществува – коментира ученик с ник „white_dove“ във форум на сайта на <http://forum.stih4e.com/> (виж <http://forum.stih4e.com/index.php?topic=5533.30>)

Избягването на констатираните слабости изисква спазване на няколко несложни изисквания.

♦ Анализът и реално отчетът, който учителят прави пред родителската общност, е необходимо да почива върху реални факти, да бъде достатъчно аргументиран, разностранен, интересен и убедителен. В никакъв случай – продължителен, общ и скучен! Важно е да бъдат и добре подплатени с дискретно поднесен емпиричен материал (например: портфолио на учениците, отделни интересни контролни или класни работи, сравнителни данни по учебни предмети или с предходна година).

♦ На тях следва да се обсъждат не само слабости, а и постижения на учениците. И в двата случая е от значение родителите да получат принципни, но и конкретни напътствия, за да подпомагат децата си и училището.

♦ Съществено е, да се щади личността на детето и самочувствието на родителите (за тях личната информация относно детето им се подготвя във формата на кратка, но информативна характеристика или етапна диагностика, достатъчно сигнали работи за

ученика, отзивни за него от съученици или други учители и пр.). Освен това е задължителна определена конфиденциалност – лично споделеното от учениците с учителя не е обект на всеобщо информиране, още по-малко – на иронизиране.

Различни са *форматите*, в които могат да се провеждат родителските срещи. Те са *общи*, когато на тях са поканени да присъстват всички родители на учениците от училището и в тях участва ръководството на училището и учителите. Класни са родителските срещи, ако са организирани от класния ръководител и на тях взимат участие родителите на учениците от дадената паралелка/клас. В срещите взимат участие и учителите, които преподават различни предмети или водят занятия по задължително избираема или свободно избираема подготовка (СИП и ЗИП) на учениците. Родителските срещи могат да бъдат и фокусирани в групи, където родителите са подбрани по сходни признаци (например статус на учениците в обучението и възпитанието). Описани са и такива формати на родителски срещи като „сутрешно кафе“, където в удобно за ръководството и учителите време родителите обсъждат определени теми. ”Срещи по обяд” – родителите пряко се запознават с дейности на децата си в училище, които са полезни и могат успешно да се извършват (самостоятелно от детето или с помощта на родителя) в дома (SbS2, 2000: 81-82).

При съвременните ИКТ вече има опити за провеждане на виртуални родителски срещи в Интернет. Такъв опит има например в Естония, където е национална политика родителите да следят по всяко време за успеха на децата си чрез електронен дневник (Емануилов, Б., Б. Узунова, 2011).

3. Училище за родители. Тази организационна форма е ориентирана към обучение на родители за работа с деца в семейството с фокус към подпомагане на развитието им. В неговите рамки се провеждат тренинги, семинари, дискусии, обменя се опит, подготвят се родители за доброволци на училището и класа (паралелката).

Опитът на НУ „Св. Софроний Врачански, където тази форма се утвърждава, показва, че тя има важно място за постигане на единство в педагогическите изисквания на учители и родители; при изграждане у родителите на педагогически компетенции за разбиране, насочване, мотивиране и подпомагане на детето в семейството; при управлението на училището (Сиракова, 2011)

4. Размяна на педагогически материали (книги, списания, учебно-помощна литература, сведения за web-базирани ресурси и други) – между учителите и родителите

или между родителите. Това е литература, която по преценка на професионалистите се препоръчва като полезна за педагогическо самообразование на родителите, съдържа добри педагогически съвети или указания за семейното възпитание, за мотивиране на работата на детето в училището, за подпомагане на самостоятелната работа на детето в семейството, за разбиране и подобряване на взаимоотношенията родители-деца, връстници и пр.

5. Родители-доброволци. Доброволният труд на родителите има различни педагогически измерения. В частност значимо е това, че учи и възпитава родителите на родителство и на сътрудничество с училището, а учителите – да виждат по-широк смисъл на работата си. Доброволният труд е и граждански пример за децата.

Този труд има твърде широк периметър, макар че за сега е голяма рядкост в нашите училища. Доброволците подкрепят училището (класа, паралелката) и учителите с работа от рода на: подготовка на материали за класни занятия на учениците (заготовки, природни материали, изработване на нагледни средства, др.). По силите на някои от тях е да се ангажират с провеждане на родителски мини-уроци в рамките на уроците на учителите или да асистират на учителите. В това отношение особено са полезни при провеждането на занятия от СИП и ЗИП (например здравна просвета, „зелени училища“, наблюдения извън училището, екскурзии, лагери и др.).

Опитът учителката Лиляна Лазарова от НУ „Св. Софроний Врачански“ показва, че родителите-доброволци успешно насочват подбора на книги за четене, респ. при участват при проучване на разпространението на детска литература по книжарници и библиотеки (Лазарова, 2011). Те спомагат за решаване на такава важна образователна и възпитателна задача, като развитие на любов към книгата, интерес към „литературно изследване“ и сплотяване на връзките родители-деца. М. Георгиева включва родителите в обучението в ролята на „класни помощници“, които събират помощни материали, участват в извънкласни дейности, а също и в организирането на тържества (Георгиева, М., 2011). Доброволците сътрудничат при обучението на деца, които имат нужда от помощ по учебни предмети, подпомагат дейността на училищната библиотека, при организирането на екскурзии.

Подбора и подготовката на доброволците е важна задача на училището. Също така е важно отчитането на труда им и публично споделяне на значението му (в интер-

нет-сайта на училището, в информационния бюлетин на училището, на благодарствено събрание и пр. (Ерика Гудинг, 2011).

Форми, ориентирани към социалната функция на училището

Те спомагат за социалното утвърждаване на училището и за реализиране на гражданското възпитание в него (Попкочев, 2006). Намират място при реализирането на дейности, които са насочени към укрепване на връзките на училището с общността, към неговото и на учителите утвърждаване сред нея и привличането ѝ за каузата на развитието на подрастващите.

Тези форми основно се изразяват в организиране и провеждане (и/или отбелязване) на:

- ♦ публични изяви по повод на календарни или национални празници Например, НУ „Св. Климент Охридски“ в гр. Кюстендил с директор Елка Паргова всяка година съвместно с родителите организира Великденски концерт, на който освен родители присъстват много близки на децата, жители от целия град, общественици (Великденски концерт, 2010).

- ♦ събития в живота на общността и/или училището. Те са от рода на: отбелязване на успешното завършване на периода на ограмотяване чрез празника на паралелката „Ние сме грамотни“, спортно състезание като „Мама, татко и аз“, участие в местния фестивал на изкуствата и пр.

- ♦ дейности в полза на училището, общността или отделни нейни членове. Включват благотворителни изяви за подпомагане на нуждаещи се семейства, ученици или училище, екологични мероприятия, активности свързани със здравословен начин на живот и пр. Така например в НУ „Иванчо Младенов“ в гр. Враца родителите и учениците участват в съвременна благотворителна акция „Стара хартия за нова книжка“. Родителите партнират при провеждане на училищни тържества, спортни празници, битови вечери („Баба и внуче“, „Баба приказки разказва“), еко-ревию, и др. (Еленкова, С., Цв. Цветкова, 2011).

Сътрудничество и качество на образованието

Понятието „качество на образованието“ е сложно и многоаспектно. То отразява съответствието на резултатите от обучението на обществените потребности и тези на пазара на труда, на поставените държавни и лични цели, на вложените социални и

лични ресурси (Георгиева, В., 2009: 71-79). То има морални измерения, доколкото отразява грижата на образователните институции и дейците им за подготовката на подрастващите. То е израз на критична гражданска позиция, която настоява за по-високи резултати от едно образование, което изисква все повече ресурси. Качеството е и въпрос на конкурентно мислене на фона на все повече състезаващи се за ученици (и родителите им) и финансиране училища.

Сътрудничеството училище-родители има връзка с качеството на образование, доколкото то е форма на среща на изискванията на потребители и изпълнители на образователна услуга. При тази среща двете страни могат директно да „договарят“ разбирането си за качествено образование, за необходимите и достатъчни условия за това качество и контрола върху него. Сътрудничеството е и форма на подкрепа на ресурсите и капацитета на училището морално, материално, с труд, граждански ангажменти и отговорности. Участието на родителите мотивира учителите към по-високи професионални изисквания спрямо себе си. То е условие родителите да бъдат по-информирани и по-взискателни към учителите, взаимно и към себе си. То ги учи ги на знания и умения да разбират подрастващите и очакванията им, както и да разбират по-добре средата, в която растат и се развиват. То е и пример за подрастващите на гражданска загриженост и активно участие в изграждането на училището като по-добро място за живот и образование. Сътрудничеството е и взаимен коректив на училище, ръководство, държавни органи. От значение е и това, че то е предпоставка и възможност за създаване на добър публичен образ на училището, респ. за привличане от негова страна на повече ресурси.

Ползвана литература и Интернет-ресурси (към 06.02.2011):

Баругчиева, М. 2007. Родителските срещи – как да се възползваме най-ефективно от тях. Съвети на експерти и малко личен опит.

http://www.capital.bg/blogove/arhiv/2007/02/06/309553_roditelskite_sreshti_kak_da_se_vuzpolzvame/

Българско школо „Васил Левски“. <http://www.bgshkolo.co.uk/?show=newsView&id=8>
Великденски концерт. 2010. http://www.nu-kn.com/index.php?option=com_content&view=article&id=213:velikdenski-koncert&catid=69:izawi&Itemid=86

Георгиева Ваня. 2009. Метатехнологии за мениджмънт на качеството на образование. С., Просвета.

Георгиева, Вера. 2010. Възможности за използване на Интернет в обучението в IV клас. Сб. Информационни технологии в обучението в I-IV клас. Съст. Тр. Попковев, Бл., с. 196-200.

Георгиева, М. 2011. Родителите – мои партньори. Сб. Сътрудничество за качествено образование. Враца, с. 228-229.

Гудинг Ерика. Родители-доброволци в нашето училище. Сб. Сътрудничество за качествено образование. Враца, с. 171-176.

Електронен дневник за вашето училище, 2007. <http://bglog.net/Obrazovanie/12906> и <http://cyb3r.icnhost.net/shyne/>

Лазарова, Л. 2011. Заедно в четеното. Сб. Сътрудничество за качествено образование. Враца, с. 43-49.

Липовецки, Жил. 2005. Време, консумиране и начин на живот в хипермодерните общества. <http://www.nbu.bg/index.php?l=819>

Мирчев, М. 2008. Две нови класи в структурата на българското общество след прехода (в условията на глобализация) <http://www.assa-m.com/sociologia24.htm>

Еленкова, С., Цв. Цветкова. 2011. Подкрепящата функция на родителите в НУ „Иванчо Младенов“. Сб. Сътрудничество за качествено образование. Враца, с. 209-208.

Емануилов, Б., Б. Узунова. 2011. На родителска среща в интернет. <http://www.dw-world.de/dw/article/014820800,00.html>

Николова, Й. 2009. Предложение за първата родителска среща. <http://bglog.net/nachobrazovanie/32120>

Петров, Р. 2003. Отношенията в съвременното българско училище. Вестник "Култура", бр.35, 26 септември 2003 г.

Попкочев, Тр., Е. Паргова, Ю. Андреева. 2006. Гражданското образование в единство на технология и дух на училището. Сб. Личностното развитие на учениците в съвременното образование и общество. Благоевград, ЮЗУ „Неофит Рилски“, с. 39-47.

Програма „Стъпка по стъпка“ в детската градина. 2000, С. Фондация „Програма „Стъпка по стъпка“ [SbS1]

Програма „Стъпка по стъпка“ в началното училище. Първа част. 2000 С. Фондация „Програма „Стъпка по стъпка“ [SbS2]

Програма „Стъпка по стъпка“ в началното училище. Втора част. 2000 С. Фондация „Програма „Стъпка по стъпка“ [SbS3]

Сермяжко, Е. И. (под ред.). 2003. Семья и личность. МГУ им. А.А. Кулешова. Могилев:, 2003. - 101 с.

Сиракова, Ант. 2011. Училищното настоятелство - партньор за качествено образование. Сб. Сътрудничество за качествено образование. Враца, с. 33-40.